

Wat de Theosophical Society niet is H.P. Blavatsky

Helena Petrovna Blavatsky richtte op 17 november 1875 met H.S. Olcott en anderen de Theosophical Society (TS) op.

17 november wordt wereldwijd gevierd als 'Stichtingsdag'.

Onderstaand enkele fragmenten uit hoofdstuk II van *De Sleutel tot de Theosofie, een heldere uiteenzetting in de vorm van vragen en antwoorden van de Ethiek, Wetenschap en Filosofie, voor de studie waarvan de Theosophical Society is opgericht.*

Belangstellende (B): Uw leringen zijn dus niet een herleving van het boeddhisme en ook niet volledig overgenomen van de neoplatonische theosofie?

Theosoof (T): Dat zijn ze niet. Maar deze vragen kan ik niet beter beantwoorden dan met een aanhaling uit een toespraak over "Theosofie" van dr. J. D. Buck, lid T. S., op de laatste theosofische conventie in Chicago, Amerika (april 1889). Onder de nu levende theosofen is er geen die het ware wezen van de theosofie beter heeft weergegeven en begrepen dan onze geëerde vriend Dr. Buck: *De Theosophical Society werd opgericht met het doel de theosofische leringen bekend te maken en de theosofische levenswijze te bevorderen. De huidige Theosophical Society is niet de eerste in haar soort. Ik bezit een in 1697 in Londen verschenen boekwerk getiteld "Theosophical Transactions of the Philadelphian Society"; en een ander met de volgende titel: "Introduction to Theosophy", [waarvan de ondertitel in het Nederlands luidt:] of de Wetenschap van het Mysterie van Christus; dat wil zeggen van Godheid, Natuur en Schepsel, omvattende de wijsbegeerte van alle magische en geestelijke krachten die in het leven werken en een praktische gids vormen voor de verhevenste reinheid, heiligheid en evangelische volmaaktheid; ook voor het verwerven van goddelijke visie en de heilige kunsten der engelen, verborgen mogelijkheden en andere voorrechten van de geestelijke wedergeboorte, uitgegeven in 1855 in Londen. Het volgende is de opdracht van dit boek: 'Aan de studenten van universiteiten, colleges en theologische hogescholen: Aan de hoogleraren in de metafysische, technische en natuurwetenschappen in al haar vormen: Aan ontwikkelde mannen en vrouwen in het algemeen, met een fundamenteel orthodox geloof: Aan de deïsten, arianen, unitariërs, swedenborgianen en andere onvolkomen en ongefundeerde geloofsvormen, rationalisten, en sceptici van elke soort: Aan rechtvaardige en verlichte mohammedanen, joden en oosterse patriarch-gelovigen: maar vooral aan de evangeliepredikers en zendingen, hetzij voor barbaarse of voor verstandelijk ontwikkelde volken, wordt deze inleiding tot de theosofie, of de wetenschap van de grond en het mysterie van alle dingen, zeer liefdevol en nederig opgedragen.'*

In het volgende jaar (1856) kwam nog een deel uit, royaal octavo, 600 bladzijden, gezet in diamantletter, met "Theosophical Miscellanies" [diverse theosofische onderwerpen]. Van dit laatste boek zijn maar 500 exemplaren verschenen voor gratis verspreiding onder bibliotheken en universiteiten. Deze vroegere bewegingen, waarvan er vele waren, ontstonden binnen de kerk, bij zeer vrome en ernstige mensen van onbesproken karakter; al die geschriften waren orthodox van vorm, gebruikten christelijke uitdrukkingen en, evenals de geschriften van de eminente geestelijke, William Law, vielen ze de gewone lezer vermoedelijk slechts op door hun grote ernst en vroomheid. Dit waren allemaal slechts pogingen om de diepere betekenis en de oorspronkelijke strekking van de christelijke geschriften naar voren te brengen en te verklaren, en de theosofische levenswijze te illustreren en toe te lichten. Die werken werden al spoedig vergeten en zijn nu over het algemeen onbekend. Ze trachtten de geestelijkheid te hervormen en de ware vroomheid nieuw leven in te blazen, maar kregen nooit bijval. Het enkele woord "ketterij" was voldoende om ze met al dergelijke utopieën in vergetelheid te dompelen. Ten tijde van de reformatie deed Johann Reuchlin een soortgelijke poging met hetzelfde resultaat, hoewel hij toch de intieme en vertrouwde vriend van Luther was. De orthodoxie wilde nooit geïnformeerd en verlicht worden. Die hervormers kregen te horen, net als Paulus van Festus, dat een te grote kennis hen gek had gemaakt en dat het gevaarlijk zou zijn verder te gaan. Voorbijgaande aan de omhaal van woorden, die bij deze schrijvers voor een deel een kwestie was van gewoonte en opvoeding, en gedeeltelijk was toe te schrijven aan religieuze beperkingen als gevolg van de wereldlijke macht van de kerk, waren die geschriften, als wij tot de kern van de zaak komen, in de meest strikte betekenis theosofisch en hebben ze uitsluitend betrekking op de kennis van de mens van zijn eigen natuur en het hogere leven van de ziel. Er is van de tegenwoordige theosofische beweging (noot redactie: 1889) wel eens beweerd dat ze een poging is om het boeddhisme in de plaats te stellen van het christendom, wat eenvoudig betekent

dat het woord "ketterij" zijn verschrikking en invloed heeft verloren. In iedere eeuw zijn er individuen geweest die de theosofische leringen min of meer helder hebben begrepen en ze in hun levenspatroon hebben verweven. Die leringen behoren niet uitsluitend tot één godsdienst en zijn niet beperkt tot één organisatie of één bepaalde tijd. Ze zijn het geboorterecht van elke menselijke ziel. Wat rechtzinnig is, moet door iedereen zelf worden uitgemaakt overeenkomstig zijn aard en behoeften en zijn wisselende ervaringen. Dit is misschien een verklaring waarom zij die meenden dat theosofie een nieuwe godsdienst was, vergeefs naar haar geloofsleer en ritueel hebben gezocht. Haar geloof is: trouw aan de waarheid, en haar ritueel 'elke waarheid eren door toepassing'.

Hoe weinig dit beginsel van universele broederschap door het grootste deel van de mensheid wordt begrepen en hoe zelden het alles overtreffende belang ervan wordt onderkend, kan blijken uit de verscheidenheid van meningen en de verkeerde voorstellingen met betrekking tot de Theosophical Society. Deze Society werd grondvest op dit ene beginsel, de wezenlijke broederschap der mensen, zoals hier in het kort is geschetst en onvolkomen naar voren gebracht. Ze is aangevallen als zijnde boeddhistisch en antichristelijk, alsof ze beide tegelijk kon zijn, terwijl toch zowel het boeddhisme als het christendom, zoals die door hun geïnspireerde stichters zijn uiteengezet, broederschap tot het enige wezenlijke van hun leer en van het leven maken. Men heeft theosofie ook als iets nieuws onder de zon beschouwd, of op zijn hoogst als oude mystiek, die zich onder een nieuwe naam voordoeet. Hoewel het waar is dat veel verenigingen die zich baseren op het beginsel van altruïsme of waarachtige broederschap en dit beginsel eensgezind ondersteunen, verschillende namen hebben gedragen, is het eveneens waar dat vele ook theosofisch zijn genoemd, en beginselen en doeleinden hadden als de tegenwoordige society van die naam. Bij die genootschappen was de wezenlijke leer zonder uitzondering dezelfde en was al het andere bijkomstig, hoewel dit niet het feit wegneemt dat veel mensen tot de bijkomstigheden worden aangetrokken en het wezenlijke niet zien of daaraan voorbijgaan.

Een beter en duidelijker antwoord op uw vragen dan dit, van iemand die een van onze meest geachte en ernstige theosofen is, zou niet kunnen worden gegeven.

B: Aan welk stelsel, behalve de boeddhistische zedenleer, geeft u dan de voorkeur of volgt u?

T: Aan geen enkel en aan alle. Wij houden aan geen enkele godsdienst en geen enkele filosofie in het bijzonder vast: wij kiezen uit ieder het goede dat wij erin vinden. Maar ook hier kan weer worden aangetekend dat theosofie, net als alle andere oude stelsels, is verdeeld in exoterische en *esoterische* afdelingen.

B: Wat is het verschil?

T: De leden van de Theosophical Society in het algemeen zijn vrij die godsdienst of filosofie te belijden die zij willen, of geen enkele, als zij daaraan de voorkeur geven, mits zij akkoord gaan met een of meer van de drie doelstellingen van de organisatie en bereid zijn die in praktijk te brengen. De Society is een menslievende en wetenschappelijke instelling voor de verspreiding van de broederschapsgedachte langs *praktische*, in plaats van *theoretische* lijnen. De leden kunnen christen of mohammedaan, jood of parsi, boeddhist of brahmaan, spiritualist of materialist zijn, dat doet er niet toe; maar elk lid moet wel een filantroop of een geleerde zijn, iemand die zich verdiept in de Arische en andere oude literatuur of in het bovenzinnelijke. Kortom, hij moet, als hij kan, meehelpen aan de uitvoering van tenminste een van de doeleinden van het programma. Anders is er voor hem geen reden "lid" te worden. Zo is het gesteld met de meerderheid van de exoterische Society, bestaande uit "gewone" en "algemene" leden [NB Met "gewoon" lid wordt bedoeld iemand die zich bij een bepaalde afdeling van de T. S. heeft aangesloten. Een "algemeen" lid

is iemand die tot de Society in het algemeen behoort, zijn diploma heeft gekregen van het hoofdkwartier (Adyar, Madras), maar niet is verbonden aan een afdeling of loge]. Ze kunnen al dan niet theosoof *de facto* worden. Ze zijn lid omdat ze zich bij de Society hebben aangesloten; maar die kan geen theosoof maken van iemand die geen gevoel heeft voor de *goddelijke* samenhang van de dingen, of van iemand die de theosofie op zijn eigen - als die uitdrukking mag worden gebruikt - *sektarische* en zelfgenoegzame manier opvat. “Goed is hij die goed doet”, kan in dit geval luiden: “Theosoof is hij die theosofisch handelt”.

B: Als ik het goed begrijp slaat dit op leden in het algemeen. Hoe staat het dan met hen die de esoterische studie van de theosofie volgen; zijn dat de echte theosofen?

T: Niet noodzakelijk, tenzij zij hebben bewezen het te zijn. Ze zijn tot de innerlijke groep toegetreden en hebben zich door een gelofte verbonden de regels van het occulte lichaam zo nauwkeurig mogelijk op te volgen. Dat is een moeilijke opgave, want de allereerste regel is het volkomen verzaken van de persoonlijkheid – dat wil zeggen dat een door een *gelofte gebonden* lid een volslagen altruïst moet worden, nooit aan zichzelf moet denken en zijn eigen ijdelheid en trots moet vergeten door zich bezig te houden met het welzijn van zijn medeschepselen, naast dat van zijn medebroeders in de esoterische kring. Willen de esoterische instructies hem van nut zijn, dan moet hij een leven leiden van onthouding in alles, van zelfverloochening en strikte zedelijkheid en jegens iedereen zijn plicht doen. De weinige echte theosofen in de T. S. behoren tot deze leden. Maar dat betekent niet dat er buiten de T. S. en de innerlijke kring geen theosofen zijn; want die zijn er wel en meer dan men weet; zeker veel meer dan er onder de *gewone* leden van de T. S. worden gevonden.

B: Wat heeft het in dat geval voor nut om zich aan te sluiten bij de Theosophical Society? Wat kan het motief zijn?

T: Geen ander dan het voordeel esoterische instructies te krijgen, de onvervalste leringen van de “wijsheidsreligie”, en als het werkelijke programma wordt uitgevoerd, in belangrijke mate te worden geholpen door de wederzijdse steun en sympathie. Eendracht maakt macht en harmonie, en goed geleide, gelijktijdige inspanningen brengen wonderen teweeg. Dat is het geheim geweest van alle verenigingen en gemeenschappen, zolang de mensheid bestaat.

Samengesteld uit hoofdstuk II van *De Sleutel tot de theosofie* van H.P. Blavatsky, door Louis Geertman